

SEMINARI TÈCNIC SOBRE PLAGUICIDES

Àngel Teixidó Canelles

Subdirector General de Protecció de la Salut

Situació de la normativa actual que regula els plaguicides d'ús ambiental (plagues urbanes) i a la indústria alimentària

La normativa que regula actualment els plaguicides d'ús ambiental (plagues urbanes) i d'indústria alimentària és la Reglamentació tecnicosanitària per a la fabricació, comercialització i utilització de plaguicides (RTS), aprovada pel RD 3349/1983, de 30 de novembre, i modificada pel RD 162/1991, de 8 de febrer, i el RD 443/1994, d'11 de març. Aquesta norma regula també els altres tipus de plaguicides: d'àmbit ramader i fitosanitaris.

La RTS fa una definició molt àmplia del concepte de plaguicida, incloent-hi tot tipus de productes des de fitosanitaris, desinfectants, insecticides fins a raticides.

Pel que fa als requisits que s'estableixen en la utilització dels productes, la RTS indica aquestes prescripcions:

- Els usuaris de plaguicides són responsables de que en la seva manipulació i aplicació es compleixin les condicions d'ús que consten en les seves etiquetes i, particularment, de què es respectin els terminis de seguretat corresponents.
- Es prohibeix utilitzar plaguicides no inscrits en el Registre corresponent, i utilitzar-los en aplicacions o condicions no autoritzades.
- Es prohibeix aplicar plaguicides sobre aliments preparats per al consum immediat, i en les superfícies sobre les que es preparin o hagin de servir-se o consumir-se.
- Obliga a les empreses de tractaments amb productes fitosanitaris a lliurar als seus contractants un document acreditatiu dels plaguicides i dosis aplicades en cada tractament realitzat i dels terminis de seguretat corresponents. Tanmateix no s'estableix aquesta obligació per als tractaments amb els altres tipus de plaguicides.

La posterior publicació del RD 1054/2002, d'11 d'octubre, pel qual es regula el procés d'avaluació per al registre, autorització i comercialització de biocides, transposició de la Directiva 98/8/CE del Parlament Europeu i del Consell, implica una sèrie de canvis importants:

- Regula els plaguicides d'ús ambiental, indústria alimentària i ramader, i no inclou als fitosanitaris, els quals ja són regulats per la seva pròpia normativa específica.
 - Es separen els biocides en 4 grans grups:
 - desinfectants i biocides generals
 - conservants
 - plaguicides
 - altres biocides.
- Per tant, es situen en grups diferenciats els desinfectants dels plaguicides.
- Es modifiquen les condicions d'autorització dels productes, per tal de garantir un elevat nivell de protecció de la salut humana, dels animals i el medi ambient.

- Introdueix alguns aspectes de gran importància sanitària en les etiquetes dels productes, com per exemple que aquestes hauran d'incloure l'interval de temps que cal respectar entre aplicacions, el termini de seguretat per poder accedir a la zona afectada (recordem que fins ara la normativa parlava de reocupar la zona "tractada" i no "l'afectada", i que precisament el fet de no acotar tota l'àrea afectada ha sigut causa d'algunes intoxicacions per plaguicides) i la duració de la ventilació necessària (un altre dels punts determinants dels incidents actuals relacionats amb aplicacions de plaguicides en interiors).
- Pel que fa a les condicions d'ús dels biocides, el Reial decret indica que aquests "s'han d'utilitzar de la forma adequada, i que aquesta utilització inclourà l'aplicació de les mesures apropiades físiques, biològiques, químiques o d'altre tipus que limitin al mínim necessari l'ús de biocides". La Directiva parla d'una "aplicació racional d'una combinació de mesures apropiades". Recordem i destaquem que aquests criteris formen part de la filosofia o estratègia de la lluita integrada contra plagues.

Per tant, la directiva i el RD de biocides suposen un avanç important per a la regulació dels plaguicides. Tanmateix, cal recordar que en aquests moments ens trobem encara en la fase d'avaluació de les substàncies actives (SA) per a la seva possible futura inclusió als annexos I, IA o IB d'aquestes normatives (Annex IA: llista de SA per a la seva inclusió a preparats biocides, Annex IB: llista de SA per a la seva inclusió a biocides de baix risc i Annex IB: llista de substàncies bàsiques). Per tant, hurem d'esperar que finalitzi el procés d'avaluació de les SA per tal que sigui totalment d'aplicació la directiva.

Ateses les mancances que constatem en la normativa actual, i si observem també que es fan encara aplicacions innecessàries de plaguicides, i atès que es produeixen incidents relacionats amb tractaments de plaguicides que en alguns casos han produït molèsties o problemes de salut a les persones, es fa palesa la conveniència d'establir unes mesures addicionals a les reglamentacions vigents al respecte. Per això, hem elaborat un projecte de decret sobre mesures addicionals de seguretat en el control de plagues i en la comercialització de plaguicides en els àmbits ambiental i alimentari i en general sobre els tractaments d'altres àmbits que puguin afectar la salut de les persones.

Pel que fa a la comercialització de plaguicides, s'establiran unes obligacions per als productes d'ús domèstic i altres per als plaguicides d'ús per personal especialitzat, en relació amb la informació tècnica i sanitària que ha de ser tramesa a les persones i empreses que adquireixen els productes, entre d'altres aspectes.

Pel que fa al control de plagues i als tractaments amb plaguicides, s'inclouen els següents aspectes:

- Les bases per al control de plagues en els àmbits ambiental i alimentari: el foment de la lluita integrada (incorporar les mesures preventives o passives i el control dels factors associats a l'aparició de plagues com a metodologia de control i utilitzar de forma prioritària els mètodes físics, mecànics, biològics i l'ús dels plaguicides més específics i de menor perillositat per a la salut de les persones i el medi ambient; fer un diagnòstic previ de cada situació que ha de determinar el mètode de control a emprar, etc). Així mateix es prohibeixen els tractaments químics tradicionals sistemàtics i preventius excepte quan siguin estrictament necessaris i justificats.

- L'estudi i avaluació dels factors de risc a tenir en compte quan es realitzin tractaments amb plaguicides i les mesures de seguretat corresponents, com per exemple l'aïllament de l'àrea afectada i l'obligació de lliurar als responsables de les àrees on es farà l'actuació la informació necessària al respecte abans i després de la realització dels tractaments.
- L'obligatorietat de disposar d'un sistema d'autocontrol per part de les empreses del sector.
- Les responsabilitats dels usuaris que contracten els serveis de control de plagues.
- Mesures de seguretat en tractaments fitosanitaris que es realitzin o afectin espais de concurrència humana.

Amb aquesta normativa es pretén que aquells aspectes que es contemplaven fins ara en unes recomanacions s'implantin ja en forma de normativa i s'ampliïn en base a tota la informació que tenim actualment sobre els productes plaguicides, la seva toxicologia i perillositat, les diferents metodologies i tècniques de control de plagues i també l'avaluació dels factors de risc que acompanyen aquesta activitat.

Actuacions del Departament de Salut:

Els objectius del Programa de plaguicides de la Direcció General de Salut Pública del Departament de Salut es basen en les següents prioritats:

- Racionalitzar el control de plagues potenciant la lluita integrada com a millor estratègia a seguir,
- Promoure que quan es facin tractaments d'aplicació de plaguicides es realitzin correctament i que s'adoptin les mesures de precaució i de seguretat necessàries,
- Aconseguir que els productes plaguicides es comercialitzin correctament etiquetats i envasats.

A través de les inspeccions que el personal del Departament ha realitzat dins del Programa de plaguicides, a empreses de control de plagues i a locals o establiments on s'han fet actuacions o tractaments amb plaguicides, s'ha observat una evolució en el sector: hi ha un increment considerable de l'ús de productes menys perillosos (esquers en forma de gel, per exemple, o monitoreig amb feromones), de l'adopció de mesures passives per prevenir plagues i ja no es fan tants tractaments sistemàtics i preventius d'aplicació dels plaguicides químics tradicionals. Tanmateix, cal encara més racionalització, tant des del propi sector d'aplicadors, com des dels sectors d'usuaris d'aquests serveis.

Pel que fa a les tasques d'informació, formació i divulgació realitzada pel Departament Salut podem destacar:

El document informatiu de les actuacions de control de plagues: atès que la RTS no estableix l'obligatorietat de lliurar-lo per als plaguicides no agrícoles, el Departament de Salut va incloure en el Decret 149/1997 que regula el Registre oficial d'establiments i serveis plaguicides a Catalunya, un requisit afegit per a inscriure les empreses o serveis de control de plagues: la presentació del model de document informatiu que lliuraran als clients sobre les actuacions.

A la vegada, el febrer de 1998 es va posar a la pàgina web del Departament la informació mínima que havia de constar en aquest document, quan s'havia de lliurar, i altres aspectes a tenir en compte a l'hora de fer una actuació de control de plagues. Tot això es va mostrar en dos documents: “ Consells per a contractar un servei de control de plagues” i “Consells per als responsables de locals on s'ha de realitzar un tractament amb plaguicides”. En ells s'incidia en la utilització de l'estratègia de la lluita integrada i en el no fer tractaments sistemàtics ni preventius innecessaris.

Així mateix, el maig de 1999 es va elaborar i distribuir un tríptic adreçat a la població en general sobre com prevenir i combatre les plagues als habitatges, indicant mesures per evitar l'entrada d'organismes a les cases, informant que es limiti al màxim l'ús de plaguicides químics i que, en cas d'usar-los, es segueixin les mesures de precaució que s'indiquen.

El gener de 2001 vam elaborar un informe tècnic sobre la lluita integrada i els seus avantatges en l'àmbit de les plagues urbanes i dels establiments alimentaris, el qual es va enviar a totes les empreses de control de plagues que estaven registrades en aquell moment i es va publicar també a la pàgina web. El mateix any vam participar en l'elaboració de la Guia de bones pràctiques per a la utilització de plaguicides de salut pública del Ministeri de Sanitat i Consum, incloent la filosofia de la lluita integrada i la necessitat de lliurar un informe previ i un posterior a cada tractament amb plaguicides.

El 2002 vam formar part de la Comissió tècnica que va fer un seguiment del Manual d'actuació de lluita integrada contra plagues urbanes que es va elaborar en el marc del Consell Català de Seguretat i Salut en el Treball Aquest manual es pot trobar a la pagina www.lluitaintegrada.com que compta amb el patrocini del Departament de Salut.

Un altre aspecte de gran importància és la formació del personal del sector. Des del Departament de Salut es fa molta incidència en els programes dels cursos en l'aplicació de l'estratègia de la lluita integrada i en la prevenció de riscos derivats de la utilització de plaguicides. Aquest, però, es un tema que estem revisant per tal de millora la formació d'aquests professionals.

Totes aquestes actuacions han anat encaminades a fer arribar els criteris del Departament sobre aquest tema tant a les empreses del sector com també als usuaris d'aquests serveis.

Barcelona, 28 d'octubre de 2004